

ACC. N:R M. 13782:1-4. (3 foton)

my. salin!

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne

Upptecknare: Inga Björklund, Hagestad, Läderup

Härad: Ingelstad

Berättare: "

Socken: Läderup

Berättarens yrke: småskolläroinnare

Uppteckningsår: 1954

Född år 1932 i Hagestad, Läderup

När den nya tiden kom till bygden.
(Inroadsakt. om kvinnövelsen i Hagestad)

s. 1-4.

Luvf 59
" 73

(Pristäv. i
Ystads Alle-
handla 14/11
1953.)

Skriv endast på denna sida

Bidrag till tävlingen : " När den nya tiden kom till bygden",
insänt av småskollärarinnan Inga Björklund Hagestad 1 Löderup,
född i Hagestad den 31 jan. 1932. Bidraget avser att i någon mån
behandla ämnet:

Kvarnrörelsen i Hagestad.

Löderups sn.
Ingelstads län
FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

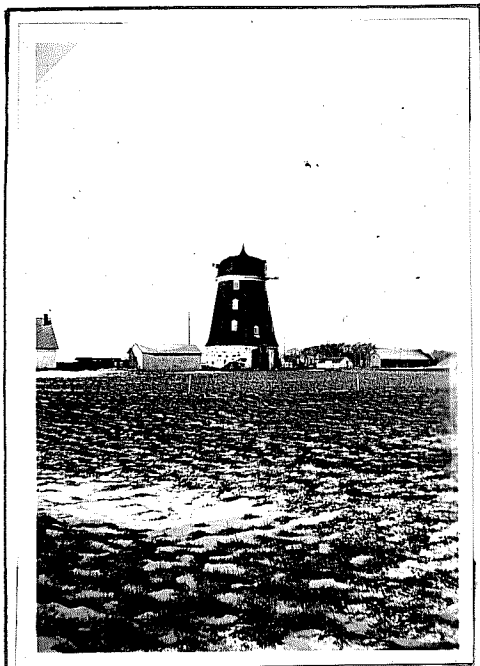
När man i dessa dagar blickar tillbaka i sin hembygds historia kan man inte undgå att lägga märke till den stora omvälvning som ägt rum de senaste årtionden. Detta har skett på ett flertal, eller nästan alla områden. Tänker man på kvarnrörelsen här i bygden kan man inte låta bli att se tillbaka i tiden. Förr var det nästan alltid någon hästskjuts med "möllesäckar", som körde till och från kvarnen. Man kunde se när mjölnaren var i arbete, ty då snurrade vingarna. Dessa vingar var för många av byns hästar en skräck. När de kom i närheten av vingarna spetsade de öronen och bar det sig så att vinden var rakt på den sida som hästskjutsen körde till, fick mjölnaren allt lov att stoppa vingarna ett tag. Numera maler en del bönder själva sin säd och för dem som fortfarande anlitar kvarnarna går traktorerna lugnt fram med sitt lass, som snabbt lossas och nytt lastas i retur. Några vingar syns inte till på de flesta kvarnarna. De har försvunnit och ersatts av motorer. Man kan med andra ord säga att den nya tiden brutit in med stormkraft. Detta har i ordets rätta bemärkelse skett med kvarnarna i Hagestad de senaste åren.

Efter enskiftet av Hagestad by 1818 fick jordbruket en mera rationaliserad skötsel och givetvis blev skördarna betydligt större. Eftersom odlingarna till stor del utgjordes av spannmålsodling blev det ett problem hur man skulle förfara med denna. Sälja den gick inte, utan den behövdes till gårdens djur. Följden blev att de större gårdarna i byn byggde sig en kvarn. Man rättade sig efter tidens mode och byggde sig således en holländsk väderkvarn. Detta var fallet med

Hagestad gård, Hagestadsborg och Hagestad nr 24. Eftersom dessa låg i olika delar av Hagestad blev böndernas behov av kvarnar tillfredställt genom dessa tre väderkvarnar. Men hade nu kommit ett betydligt steg längre och nått fram till något som kunde kallas byns egen industri.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Kvarnen på Hagestad nr 24 sådan den ser ut i dessa dagar.

Den som först byggde sig en kvarn var Anders Eriksson på den genom enskiftet utflyttade gården nr 24. I boken, "Kring Sandhammaren" kan man läsa om denna kvarn: "Den stora egendomen hade länge egen kvarn till såväl gårdens som andras behov. Den uppfördes av Anders Eriksson och tillhörde egendomen ända till år 1901, då den såldes. En inskription på en av bjälkarna å översta loftet berättar: "Åhr 1832 är denna qvarn upbygd af A.E.S. och P.N.D." Den var en av de första holländska kvarnarn i orten och hade i början båthätta och "vridstjärt". På 1870-talet försågs den med den nuvarande kupolhättan, och vridstjärten togs bort."

År 1848 byggde sig även Hagestad gård, nr 25, en holländsk väderkvarn. På kvarnen finns en inskriptionsplatta ovanför porten med texten: "Uppbygd af Lars Pehrsson och Elna Pehrsson 1848". Detta var den i Hagestad sedemera så omtalade "Rike Lars Persson". Han var då ägare till Hagestad gård nr 25, och sedemera ägaren till Borgeby slott och gods. Nuvarande ägaren hade just börjat en omändring av kvarnens interiör då han fick arbetet påskyndat av vädrets makter som genomdrev moderniseringen längre fram än som kanske var beräknat och som kom att göra en omvälvning i kvarnens historia.

Byakvarnen sådan den tog sig ut efter den ödesdigra höststormen 1949.

Det började hösten 1949 med byakvarnen, som en dag föll offer för en hård höststorm, efter att ha tjänstgjort i mer än ett sekel. Då blåste två vingar ner. En tid fortsatte kvarnägaren att mala med hjälp av de återstående två vingarna. Kvarnägaren övervägde då möjligheterna som fanns; att reparera kvarnen eller att modernisera den med elektriska motorer. Det sistnämnda segrade, ty det visade sig mest ekonomiskt. De återstående vingarna nedmonterades således och drivkraften ersattes av

elektriska motorer. Nu vaknade förminnesföreningen och dess anhängare till liv. Östra plog-

laget i Hagestad hade några kronor i kassan och genom att anordna ett lotteri försökte man få medel till att bevara vingarna på kvarnen på nr 24. Men det hela visade sig för dyrbart i längden, och hela projektet gick om intet. En tid därefter lät även kvarnägaren på nr 24, Gunnar Sjöstedt, nedmontera vingarna och övergå till elektrisk drift. Hagestad-

Med alla fyra vingarna i behåll står fortfarande Hagestadsborgskvarnen.

byggnaden sätts i likhet med nutidens många silosbyggnader, men linjerna skvallrar om något annat; gamla tiders mjuka utformning. Alltnog, den dag som i dag är står de båda kvarnarna där på sitt nakna och bar-

borgskvarnen står emellertid fortfarande kvar i sitt gamla skick, såväl exteriört som interiört, och fortfarande mals säden på samma sätt som i gamla dagar. De båda andra kvarnarnas exteriör har emellertid fått ett konstligt utseende som inte stämmer överens med vare sig nya eller gamla tiden. Vid en hastig anblick kan

huvade sätt. Byakvarnen håller just nu på att kompletteras med en stor och modern magasinsbyggnad. Detta kan man säga bildar början till den nya epok i Hagestads kvarnars historia, vars första del innefattat gott och väl ett sekel.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

Knappt ett sekel tillbaka Du var ett ting
funnen outhärlig för bonden i nejden omkring
Med fyra vingar, envar av vinden driven
Du malde säden som av män'skan blev Dig given.
Du malde till mjölet med säker gång
och hastigheten bestämdes av vindarnas sång
Motorer och olja, atomdriven kraft
vad visste Du då om all dess makt.

Men Nordanvind, även den har sin makt
Se bara på kvarnen som ligger som ödelagd
en stormig natt två vingar bröts av
skall de återstående tillfredställa böndernas krav?
Eller skall nya vingar monteras på?
Skall goda resultat man därmed nå?
På detta mjölnaren grubblar och tänker
tidernas ändring honom nya bekymmer skänker.

Ty tiderna har ändrats under årens gång
och uppfinningar gjorts i stort omfång
Nu males säden med elektrisk kraft
vid gamla kvarnen står fornminnesföreningen på vakt.
~~En valskvarn nu senast på modet blivit~~
Här närmast i Vallby för oss står motivet
En ståtlig byggnad, en vacker fasad
som en nyhet i ledet av kvarnar å rad.

P.S.

Om bidraget ej blir godkänt av juryn anhåller insändaren om
Ni ville vara vänliga returnera detsamma.